

УДК 378.1:81
DOI: 10.32342/2522-4115-2020-1-19-16

О.Д. ГОРБАНЬ,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки
Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)*

І.І. ПИСЬМЕННА,
*старший викладач кафедри іноземної філології,
перекладу та професійної мовної підготовки
Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)*

В.В. ЩЕРБИЦЬКА,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки
Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)*

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗВО

Розглянуто проблему інтегрованого навчання. Практика підготовки студентів у ЗВО України свідчить, що використання традиційних форм і методів навчання не забезпечує достатнього рівня володіння випускниками іноземною мовою. Тому треба шукати нових підходів до вивчення іноземної мови. Ось чому проблема впровадження інтеграції навчання у ЗВО така важлива й актуальна. Вона продиктована новими соціальними запитами, що висувуються до ЗВО. Розкрито необхідність інтегрованого підходу до вивчення іноземної мови у ЗВО, який є вагомим і ефективним засобом систематизації знань, інтенсивного розвитку пізнавальної діяльності, індивідуальних здібностей студентів. Звертається увага на те, що ідея інтеграції знань з давніх часів цікавила вчених. Цією ідеєю цікавилися Ян Амос Коменський, Джон Локк, Песталоцці. Виконано короткий аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених цій проблемі. Наведено визначення поняття «інтеграція» (це об'єднання чогонебудь у єдине ціле, взаємопроникнення, зв'язність, узгодженість, утворення взаємозв'язків тощо). Підкреслюється, що іноземна мова як навчальна дисципліна має інтегративний характер і є міждисциплінарною за змістом, тому вона відкриває широкі можливості для складання інтегрованих курсів, що особливо актуально у ЗВО. Звертається увага на те, що країнознавство є невід'ємною частиною вивчення іноземної мови, адже мову не можливо вивчати у відриві від знання особливостей культури, історії, географії, традицій її носія. Пропонується використовувати при вивченні іноземної мови мультисенсорний підхід, який дозволяє задіяти всі канали сприйняття: слух, зір, нюх, дотик. Акцентовано увагу на зв'язку іноземної мови з інформатикою, адже в час інформатизації суспільства – це не тільки впровадження ІКТ в проведення занять, а й розширення можливості відкрити суть та зміст іноземної мови. Підкреслено, що інтегрований підхід до вивчення іноземної мови у ЗВО застосовується не тільки на рівні зв'язків з іншими предметами, а й у межах самої дисципліни. Наведено приклад типового плану організації інтегрованого заняття. Виділено переваги впровадження інтегрованого підходу до вивчення іноземної мови у ЗВО.

Ключові слова: інтеграція, інтегроване навчання, інтегрований підхід, міждисциплінарні зв'язки.

Рассмотрена проблема интегрированного обучения. Практика подготовки студентов в вузах Украины показывает, что использование традиционных форм и методов обучения не обеспечивает достаточного уровня владения выпускниками иностранным языком. Поэтому надо ис-

катель новые подходы к изучению иностранного языка. Вот почему проблема внедрения интеграции обучения в вузах такая важная и актуальная. Она продиктована новыми социальными запросами, предъявляемыми к вузам. В статье раскрывается необходимость интегрированного подхода к изучению иностранного языка в вузе, который является весомым и эффективным средством систематизации знаний, интенсивного развития познавательной деятельности, индивидуальных способностей студентов. Обращается внимание на то, что идея интеграции знаний с древних времен интересовала ученых. Этой идеей интересовались Ян Амос Коменский, Джон Локк, Песталоцци. Выполнен краткий анализ последних исследований и публикаций, посвященных этой проблеме. Приводится определение понятия «интеграция» (это объединение чего-либо в единое целое, взаимопроникновение, связность, согласованность, образование взаимосвязей и т. п.). Подчеркивается, что иностранный язык как учебная дисциплина имеет интегративный характер и является междисциплинарным по содержанию, поэтому он открывает широкие возможности для составления интегрированных курсов, что особенно актуально в вузах. Обращается внимание на то, что страноведение является неотъемлемой частью изучения иностранного языка, ведь язык невозможно изучать в отрыве от знания особенностей культуры, истории, географии, традиций его носителя. Предлагается использовать при изучении иностранного языка мультисенсорный подход, который позволяет задействовать все каналы восприятия: слух, зрение, обоняние, осязание. Обращается внимание на связь иностранного языка с информатикой, ведь в современный период информатизации общества – это не только внедрение ИКТ в проведение занятий, но и расширение возможности открыть суть и содержание иностранного языка. Подчеркивается, что интегрированный подход к изучению иностранного языка в вузах применяется не только на уровне связей с другими предметами, но и в рамках самой дисциплины. Приводится пример типового плана организации интегрированного занятия. Выделены преимущества внедрения интегрированного подхода к изучению иностранного языка в вузах.

Ключевые слова: интеграция, интегрированное обучение, интегрированный подход, междисциплинарные связи.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Довкола питання інтегрованого навчання точиться чимало суперечок. Такий підхід знайшов своїх прибічників та противників. Варто зазначити, що це не лише досвід України, а й світові тенденції. Хоча за кордоном на сьогодні інтеграція на піку популярності, в Україні ще є над чим працювати. Педагоги шукають свої варіанти створення інтегрованих занять, вигадуючи нові цікаві активності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідея інтеграції знань з давніх часів цікавила вчених. Так, видатний мислитель і педагог Ян Амос Коменський на основі власної педагогічної практики ще у XVII ст. дійшов висновків про необхідність навчати «всіх усього». Як вважав Я.А. Коменський, все, що взаємопов'язане у природі, має викладатися у подібному зв'язку, а важливою умовою створення цілісної системи знань є встановлення зв'язків між навчальними предметами [1].

До ідеї міжпредметної інтеграції після Коменського зверталися різні педагоги. Так, у Джона Локка ідея інтеграції пов'язана з визначенням змісту освіти, в якому кожен предмет має готувати до життя. Інший видатний педагог-новатор Песталоцці також зазначав особливу небезпеку відриву одного предмета від іншого. На його думку, всяке навчання має спиратися на спостереження і дослідження [1].

Проблемою інтеграції навчання займалося чимало вітчизняних науковців, таких як Л.Я. Зеня, Н.В. Бориско, Л.А. Сажко, А.Л. Котковець, Л.В. Дольнікова, О.Г. Даналакій, В.В. Прошкін, К. Шевчук та ін. Науковці розглядали різні аспекти зазначеної проблеми. Так, Л.Я. Зеня у своєму дослідженні зробила акцент на викладанні німецької мови у взаємозв'язку з екологічним вихованням [6]. Н.Ф. Бориско визначила основну мету навчання іноземної мови – формування у слухачів іншомовної комунікативної компетенції. А. Блюм виділив такі типи інтегрованих програм: координаційні (знання з однієї сфери ґрунтуються на знаннях з іншої), комбінаційні (поєднання декількох навчальних дисциплін в одну), амальгамні (вивчення певного питання глобального характеру із залученням знань з кількох галузей) [10]. Л.А. Сажко визначила рівні інтеграції у навчальному процесі у ЗВО. Це – рівень визначення цілей, змісту, рівень організації навчального процесу, рівень використання засобів навчання та рівень застосування сучасних технологій навчання [9]. За безумовної важливості цих досліджень проблема інтегрованого навчання залишається ще малодослідженою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Практика підготовки студентів у ЗВО України свідчить, що використання традиційних форм і методів навчання не

забезпечує достатнього рівня володіння випускниками іноземною мовою. Тому треба шукати і використовувати нові підходи до вивчення іноземної мови.

Формулювання цілей статті. Метою цього дослідження є намагання розкрити необхідність інтегрованого підходу до вивчення іноземної мови в ЗВО, який є вагомим і ефективним засобом систематизації знань, інтенсивного розвитку пізнавальної діяльності, індивідуальних здібностей студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. По-перше, визначимо сутність поняття «інтеграція». Термін «інтеграція» походить від латинського *integration*, що означає відновлення. Інтеграція – це об'єднання чого-небудь у єдине ціле, взаємопроникнення, зв'язність, узгодженість, утворення взаємозв'язків тощо. Основними суттєвими характеристиками процесу інтеграції є гармонічне функціонування, цілісність, стабільність, скоординованість між елементами.

Іноземна мова є засобом пізнання світу, залучення до цінностей, які створені іншими народами. Оволодіння іноземною мовою дає можливість зрозуміти іншомовну культуру, краще усвідомити місце своєї рідної культури у величезному інтегрованому світі. У самій природі мови як соціальному явищі закладено процес інтеграції, що перебуває в постійному розвитку. Тому іноземна мова як навчальна дисципліна має інтегративний характер і є міждисциплінарною за змістом.

Безумовно, іноземна мова відкриває широкі можливості для складання інтегрованих курсів та використання матеріалів з різних галузей. Питання взаємопов'язаного вивчення іноземної мови та іншої дисципліни особливо актуальне у ЗВО, де іноземна мова не є профільним предметом. Так, у технічних ЗВО можуть з'являтися фахові дисципліни, які викладаються іноземною мовою, але частіше на заняттях розглядаються лише окремі теми.

Розглядаючи переваги інтегрованого підходу до викладання іноземної мови як реалізації міжпредметних зв'язків, А.Л. Котковець відзначає підвищення мотивації студентів, оскільки студенти усвідомлюють практичне значення вивченого матеріалу, розуміють необхідність набутих навичок у своїй майбутній професії та стають більш зацікавленими у результаті своєї діяльності. Крім того, на кожному із занять відбувається закріплення здобутих знань, їх узагальнення та систематизація [7].

Країнознавство є невід'ємною частиною вивчення іноземної мови. Мову не можна вивчати у відриві від знання особливостей культури, історії, географії, традицій, переваг у їжі, одязі і поведінці її носія. Національна мова розвивається разом з народом, вбирає в себе всі результати його культурологічної, політичної та економічної діяльності. Оскільки в житті окремо взятого народу постійно відбуваються зміни, це безпосередньо позначається і в мові. Тому дуже важливим є включення елементів країнознавчого матеріалу в процес навчання іноземної мови. Кожне заняття з іноземної мови є одночасно і заняттям з країнознавства. Під країнознавством розуміють головним чином передавання культурних і соціальних знань про країну та людей, чия мова вивчається. З одного боку, тексти і вправи мають пробуджувати інтерес до країнознавчої інформації. З іншого боку, передавання інформації з країнознавства має служити вивченню мови. На занятті з іноземної мови інтерес студентів до країни, людей, традицій має бути пробуджений і задоволений. При виборі країнознавчого матеріалу велике значення мають потреби й інтереси студентів, а також рівень володіння мовою.

Запропоновані інтерактивні завдання мають навчати студентів «добувати» самостійно інформацію на задану тему, використовуючи при цьому різні джерела, такі як карта, інтернет, співрозмовник, текст. Отриману інформацію треба закріпити на практиці, тобто включити в мову: в діалозі, монолозі, написанні твору, виконанні тестових завдань. Викладач в цій ситуації має виконувати консультативну і спрямовуючу функції. Такі елементи «самостійності» на занятті надають студентам впевненості і створюють імітацію виконання реальних завдань. Подібний підхід готує студентів до майбутнього професійного життя і формує необхідні навички прийняття самостійних рішень [2].

Новий підхід до подання та отримання інформації нам пропонує мультисенсорне навчання – підхід, який дозволяє задіяти всі канали сприйняття: слух, зір, нюх, дотик. Це спосіб активного залучення студентів до сприйняття інформації на занятті, який допомагає полегшити навчання та запам'ятовування. У цьому підході домінуючим є принцип: краще один раз відчутти, ніж сто разів почути. Адже складно лише за допомогою слів пояснити, наприклад, яким є певний смак. А от якщо студенти скуштують продукт з цим смаком, то вони

самі (за допомогою слів або кольорів) опишуть свої відчуття та проведуть аналогії. Мультисенсорний підхід допомагає розвинути інтелект студентів, здатність образно та виразно говорити, розуміти та сприймати інформацію пов'язану зі звуками, розпізнавати власні емоції та емоції співрозмовників. Після вивчення особливостей певної країни слід запропонувати студентам заплющити очі, уявити, що вони перебувають у якомусь визначному місці цієї держави. Потім запитати, що вони чують, які запахи та емоції відчувають. Поцікавитися, чи спекотно їм, чи холодно? Які кольори асоціюються з цією країною, яка вона на дотик? Це завдання надзвичайно захопливе та цікаве! А ще ефективно розвиває креативне мислення!

Актуально на сьогодні звернути увагу на зв'язок іноземної мови з інформатикою. Адже в сучасний час інформатизації суспільства – це не тільки впровадження ІКТ в проведення занять, а й розширення можливості відкривати суть та зміст іноземної мови. Використання мультимедійних засобів має низку переваг для навчання іноземної мови. Серед таких можна назвати: одночасне використання декількох каналів сприйняття, організація нових форм взаємодії викладача та студентів, реалізація принципу індивідуалізації, здійснення диференціації в навчанні студентів з різним рівнем підготовки, використання додаткових способів мотивації до оволодіння іноземною мовою, удосконалення механізмів керування навчальною діяльністю тощо.

Запровадження інтегрованої навчальної програми – непросте завдання, яке постало перед методистами та педагогами-практиками. Наведемо приклад типового плану організації інтегрованого заняття:

1. *Проведіть попередню роботу.* Цей пункт передбачає формування команд, визначення думки студентів щодо певної теми, способів викладання та використання різноманітних видів робіт.

2. *Шукайте міждисциплінарні зв'язки.* Обравши певну тему для вивчення, визначте, з якими предметами інтегруватиметься цей процес.

3. *Продумайте можливість розробки студентських проектів.* Для студентів проектна діяльність є цікавою, тому не бійтеся, що робота може виявитися надто складною. Метод проектів сприяє інтегрованому розвитку мовленнєвих умінь студентів, оскільки включає пошук інформації (читання автентичних джерел), презентацію у письмовому вигляді (слайди, доповідь, плакат), прослуховування та обговорювання результатів діяльності.

4. *Визначтеся із системою оцінювання до початку інтегрованого заняття.* Студенти можуть використовувати різні методи для реалізації та презентації набутих знань. Тому стандартна схема оцінювання не підійде, розробіть унікальну систему чи порадьтеся зі студентами.

5. *Дозвольте студентам навчати.* Наставництво над партнерами з групи допоможе кожному з її учасників набути більш глибоких знань та повірити у власні сили.

Зверніть увагу: для різних типів інтегрованих занять будуть ефективними різні форми роботи з матеріалом. Так, для заняття типу засвоєння знань будуть вдалимі семінари, бесіди чи конференції. Заняття – застосування знань на практиці потребує форм, які передбачають активне включення у діяльність: мандрівка, творчий пошук, рольова гра. Для типів заняття-повторення чи заняття-систематизація ефективними стануть вікторина, суд, бесіда чи гра «Що? Де? Коли?».

Слід зазначити, що інтегрований підхід до вивчення іноземної мови у ЗВО успішно застосовується не лише на рівні зв'язків з іншими предметами, але і в межах самої дисципліни. Важливим моментом є інтеграція чотирьох видів мовленнєвої діяльності (читання, письма, говоріння, аудіювання), що все частіше застосовується на заняттях. Використовуючи на заняттях популярний на сьогодні комунікативний підхід, головне правило якого говорить: не робіть на заняттях того, що не можна використати за межами заняття, ми пропонуємо активно залучати метод взаємопов'язаного навчання говорінню, письму, читанню та аудіюванню. Завдяки цьому методу студенти привчаються одночасно сприймати іншомовний матеріал, розуміти його та реагувати відповідним чином. Адже наша головна мета – навчити студентів спілкуватися іноземною мовою.

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що інтегрований підхід до вивчення іноземної мови у ЗВО дозволяє робити заняття більш інформативними. Студенти без втоми та нудьги засвоюють навіть великі обсяги даних завдяки різноплановості завдань.

Вдале впровадження інтегрованого навчання розвиває науковий стиль мислення, сприяє набуттю навичок та знань, що виходять за межі предметів.

Інтегроване навчання дає не лише комплексні знання із сукупності тем, а й формує особливий світогляд, допомагає з'ясувати причини походження таких знань, формує вміння прогнозувати наслідки.

Використання інтегрованого підходу в навчальному процесі дає можливість користуватися на заняттях різними прийомами та методами, не дублювати близькі теми різних предметів, вдало поєднувати теорію та практику, враховувати психологічні особливості студентів, створювати умови для зручного здобуття ними знань.

Інтеграція професійних дисциплін у процес навчання іноземної мови сприятиме набуттю студентами важливих кваліфікаційних знань та вмінь, що підвищить їх конкурентоспроможність на світовому ринку праці.

Список використаної літератури

1. Коменский Я.А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И.Г. Педагогическое наследие / сост. В.М. Кларин, А.Н. Джуринский. – М.: Педагогика, 1989 – 416 с.
2. Берестень Е.Е. Лингвострановедение на уроке иностранного языка / Е.Е. Берестень // Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Сер. «Педагогіка і психологія». – 2019. – № 1 (17). – С. 85–92.
3. Вернидуб Р.М. Забезпечення якості професійної підготовки майбутнього вчителя: політика селекції / Р.М. Вернидуб // Міждисциплінарні зв'язки складних систем. – 2019. – № 15. – С. 5–17.
4. Даналакій О.Г. Інтегроване навчання природничо-математичних дисциплін у вищих навчальних закладах / О.Г. Даналакій, А.Я. Хабюк // Молодий вчений. Сер. «Педагогічні науки». – 2017. – № 2 (42). – С. 475–478.
5. Дольнікова Л.В. Інтеграція та систематизація змісту фундаментальних дисциплін у вищій школі, як передумова формування фахової компетенції випускника вищої школи / Л.В. Дольнікова // Педагогічні інновації у фаховій освіті: збірник наукових праць. Вип. 2. – Ужгород: ЗақДУ, 2011. – С. 49–56.
6. Зеня Л.Я. Навчання іноземних мов у старшій профільній школі: лекційно-практичний курс / Л.Я. Зеня // Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Горлівка: ГДПІ-ІМ, 2008. – 340 с.
7. Котковець А.Л. Застосування принципів інтеграції у процесі навчання іноземній мові у ВНЗ / А.Л. Котковець // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди». – 2015. – Т. 66, дод. 1 до вип. 36. – С. 599–607.
8. Прошкін В.В. Інтеграція науково-дослідної і навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх учителів як сучасна педагогічна проблема / В.В. Прошкін // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2013. – № 37. – С. 374–379.
9. Сажко Л.А. Інтегративна основа навчання іноземних мов / Л.А. Сажко // Вісник київського лінгвістичного університету. Сер. «Педагогіка і психологія». Вип. 19. – Київ: КНЛУ, 2011. – С. 18–25.
10. Шевчук К. Інтегрований підхід до навчання: ретроспективний аналіз / К. Шевчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Сер. «Педагогіка і психологія». – 2007. – № 20. – С. 50–55.